
Informatik i Ekenäs

För drygt tio år sedan började MKD Peter Nyberg arbeta för Finska Läkarföreningen Duodecim.

Ursprungligen var han redaktionssekreterare för YKT (Yleislääkäriin Käsikirja ja Tietokanta) och ansvarade för formuleringar, format och indexering. I dag är han anställd av föreningens förlag Kustannus Oy Duodecim, som tagit över utgivningen av YKT, och han har i princip samma arbetsuppgifter som tidigare plus mycket arbete med de elektroniska versionerna av handboken samt andra medicinska databaser på finska.

YKT – som i dag förekommer i bokform, på cd-rom, på Internet och i flera olika mobilversioner för handdatorer -- publicerades första gången 1989 på datordisketter och introducerades gratis för evaluering.

Emellertid visade det sig att YKT var före sin tid. Läkarna hade inte datorer, framför allt fanns det inte datorer på hälsocentralerna.

– Tiden var inte mogen för det elektroniska verket, säger Peter Nyberg i dag, när vi träffas hemma hos honom i Ormnäs i Ekenäs.

YKT-disketterna blev förlustbringande, trots ekonomiskt stöd från bl.a. Ppenningautomatföreningen, och år 1992 beslöt man sig på Duodecim för att publicera verket också i bokform. Då hade cd-versionen utkommit ett år tidigare, YKT var faktiskt den första cd:n som mstrerades i Finland!

Boken blev en bästsäljare. Första upplagan på fyratusen exemplar såldes slut på mycket kort tid. Nu utkommer boken vartannat år. Vad tror du att det enorma behovet berodde på?

– Orsakerna då var de samma som i dag, materialet behövs, helt enkelt. YKT är väldigt konkret och detaljerad, allting finns samlat på ett och samma ställe.

Läroböcker är ju inte på den nivån. Där står vilket läkemedel man skall använda, men för att få reda på t.ex. dosering måste man slå

upp i något annat verk. Å andra sidan finns ju ingen bakgrundsinformation i YKT, den är mera ett minnesstöd, säger Peter.

Här kommer vi in på informatikens dilemma i dag. Det råder ju ingen brist på information, problemet är snarast det motsatta, det finns vansinnigt mycket. Därför är t.ex. YKT av stort värde, då det gäller att sammanställa vetenskapligt väl underbyggd information och försöka plocka ut det väsentliga. Materialet skall basera sig på sådant som är konstaterat i många eller stora undersökningar.

Kan du definiera begreppet medicinsk informatik?

– Processen att kunna extrahera och hitta den relevanta informationen som hjälper mig att lösa just det problem jag har.

Informatikernas stora utmaning har ju varit att folk skall hitta det de söker. Ännu på 1980-talet var det vanligt att man som läkare lät göra en sökning via biblioteket på sitt sjukhus och anlätade en expert. Nu är läget ett annat, och det ställer samtidigt nya krav på sökmotorerna.

Nu är läget också ett annat för handboken YKT, som lever goda dagar i alla sina former.

– I dag går en stor del av distributionen via Internet, och kunderna i dag heter sjukvårdsdistrikt – och de är alla prenumeranter på YKT – så kan man säga att så gott som alla vårdenheter i vårt land i en eller annan form har tillgång till YKT.

Behöver YKT alltså inte marknadsföras i Finland längre?

– Nja, inte kanske marknadsföras, men nog utvecklas. Ju flera som använder den, desto högre krav ställs på innehållet. Kunderna vill ha nya funktioner och sökmöjligheter.

Handboken finns till salu i bokhandeln. Men att gemene lekman använder den som läkarlexikon hemma, rekommenderar Nyberg inte.

Peter Nyberg på sin gård i Ormnäs, Ekenäs. Foto: Tom Ahlfors

– Den är skriven på fackspråk och baserar sig på vissa förhandskunskaper. Jag tror nog att den finns i en del hem, men inte i någon stor omfattning. Vi jobbar faktiskt med en patientversion för tillfället.

Faktum är att också en engelsk version av YKT har publicerats i en elektronisk version, och. publiceringsrättigheterna för en tryckt version på engelska har sålts till det stora internationella förlaget Wiley & Sons. Kustanus Oy kommer också i fortsättningen att sköta översättning och uppdatering av material på engelska. YKT har också översatts till ryska, och den ryska översättningen utkom i bokform år 2001. En svensk översättning (i Finska Läkaresällskapets regi) och en översättning till tyska finns också, men dessa har inte publicerats än.

Vet människor i allmänhet mera om sina sjukdomar nu, med tanke på den stora mängd information som finns tillgänglig på Internet till exempel?

– Problemet är ju att mängden information blir så stor och att det är svårt att utan sak-

kunskap få fram den riktiga och viktiga informationen. Kvaliteten är så varierande. Det finns information om sjukdomsbehandling på Internet som är direkt felaktig och t.ex. styrs av kommersiella intressen.

På tal om kommersiella intressen, i boken YKT finns många annonser som drar in pengar, men i webbversionen saknas de. Är detta ett medvetet val?

– Det är nog ett medvetet val, men det är inte slutgiltigt, finansieringen måste skötas på något sätt. Bokannonserna var förut helt avgörande.

– Vi har försökt hålla oss mycket neutrala då det gäller vår relation till läkemedelsindustrin. Det är inte möjligt att göra textreklam i YKT. Vi använder till exempel inte registrerade varumärken på mediciner. I början var praxis litet varierande, men senare fattades beslutet att vara konsekvent.

På YKT:s sökmotorer kan detta ibland vara problematiskt eftersom användarna söker med hjälp av varumärken. Detta löser man på teknisk väg genom synonymordlistor.

Det skrivna ordet är viktigt för dig. Du har jobbat på Ab Svenska läromedel och, författat medicinarspex för Thorax. Och nu – som läkare – har du ett jobb där du fortfarande sysslar med det skrivna ordet.

– Det var flera intressen som slogs ihop då jag fick det här jobbet. Jag har också varit lärare på Helsingfors sjukvårdsinstitut, och det finns även en pedagogisk dimension i det jag gör nu, och alldeles speciellt i YKT, som ju baserar sig på en kortfattad framställning. Ytterligare har jag arbetat som forskare, och i det här jobbet finns ju också en koppling till det vetenskapliga. Och slutligen mitt intresse för typografi, dels att försöka skapa ordning och reda i texten, dels layouten.

Ditt arbete sköts i Ekenäs och förlaget finns i Helsingfors. Går det bra?

– Utmärkt. Jag trivs bra. Skvallret går jag förstår miste om. På gott och ont. Men vi har våra kanaler för att sprida arbetsrelaterad information. Har man ett stort socialt behov lider man ju förstås av att jobba ensam – det är inte en arbetsform som lämpar sig för alla.

– En förutsättning för distansarbete är också att man har tillgång till så felfri bredbandsuppkoppling som möjligt, men den saken sköter den lokala leverantören i Ekenäs elegant. Mitt arbete förlöper också tekniskt betydligt mera ostört hemma än på kontoret i Helsingfors.

Hur ser du på Internets och e-postens framtid med alla sina maskar, virus och spionprogram?

– E-posten och Internet är nog ganska sårbara.

– Vi har ju t.ex. boken och cd:n som alternativa versioner av YKT. Det förs visserligen en diskussion om det är nödvändigt, ”alla har

ju ändå Internet”. Men så ser vi regelbundet hur nätförbindelser ligger nere i flera dagar på sjukhusen.

– Det är ljusårs skillnad mellan en bok och Internet när det gäller säkerheten, likaså mellan e-post och vanlig post. Det finns en otroligt förlåtande attityd till att Internet eller e-posten inte fungerar.

Du sitter vid datorn och jobbar alla dagar. Hur kopplar du av på fritiden?

– Med musik och teater. Jag har stort utbyte av att både spela teater och musicera.

Peter Nyberg var många år en aktiv spexförfattare och ”scengångare” på medicinarklubben Thorax.

Är det långsökt att koppla informationen och pedagogiken inom YKT till att stå på scenen och framföra något man själv skrivit, som i spexsammanhang?

– Det är väl nog ganska långsökt, skrattar Peter.

– En viss systematik kanske finns i personligheten hos folk som har sysslat med spex. Gamla aktiva spexare ägnar sig ofta senare åt forskning, tycker jag mig ha märkt. Många läkare är också intresserade av musik.

Ser du spexet mera som en systematisk verksamhet än som ett tidsfördriv?

– Nej, egentligen inte! Jag tycker nog att spexverksamheten var ganska kaotisk.

Men ur kaos föds ordning.

– Jo. Sent omsider. Eller så inte.

Du har inte någon längtan efter att bli kliniskt verksam som läkare?

– Nej, jag tror att jag saknar egenskaper som en hygglig läkare ska ha.

Vilka är de?

– Praktiskt handlag. Jag har tummen mitt i handen.